

ЕВРОПЕЙСКИЯТ ИНСТИТУЦИОНАЛЕН ОТГОВОР НА ГЛОБАЛНИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Проф.д-р Павел Павлов, доц.д-р Светла Михалева, д-р Лиляна Павлова

Анотация: Статията е посветена на теоретико-приложен анализ на нормативната база за приемане на стратегически решения от ръководните органи на ЕС за преодоляване на глобалните предизвикателства и възникналите и нововъзникващите глобални кризи от типа на COVID-19, климатичните промени, финансово-икономическите дисонанси, социалното неравенство, емигрантските потоци и др. Показано е, че тези комплексни по своя характер решения (концепции, платформи, програми, планове и др.) се основават главно на социално-икономическите компоненти на политиката на сближаване на ЕС с цел икономическата и социална конвергенция и ограничаване на неравенствата между различните региони на Съюза. Анализирани са съвкупността от стратегически документи, приети от Европейската комисия и Европейския парламент, сред които ключово значение има Планът за възстановяване на Европа със своите механизми и фондове за справедлив преход, планове за инвестиции и др. Специално внимание е отделено на същността, съдържанието и характерните особености на два от шестте стратегически приоритета на ЕС – зелената и цифровата трансформация, и техния принос за смекчаване на икономическите и социалните последици от пандемията и повишаване устойчивостта на европейските икономики спрямо бъдещите неочаквани глобални предизвикателства и кризи. В резултат на научно-приложен анализ са изследвани отправните точки на шестте стратегически приоритета на ЕС. Изследвани са и специфичните особености на реализацията на откритите два

стратегически приоритета в България. Специално внимание е отделено на разработения на правителствено ниво Национален план за възстановяване и устойчивост на страната. Показано е, че теоретико-приложната основа на този план се основава на необходимостта от постигане не само на национално, но и на териториално сближаване (кохезия), както и високо ниво на взаимосвързаност и съгласуваност (кохерентност) между различните райони на страната за осигуряване на териториални инвестиции за преодоляване на бедността и социално-икономическото неравенство в тях. На академично ниво, реализацията на двата стратегически приоритета е илюстрирано в две направления: на първо място, реализация на действащ европейски проект в сферата на кръговата икономика в Черноморския басейн и международна магистърска програма в тази област; на второ място, базирането на учебния процес и научните изследвания на най-съвременните приложения на Google в образователната и научно-изследователската сфера; анализът и синтезът на методиката и практиката на масовото онлайн обучение (вкл. провеждането на семестриални и държавни изпити) за извеждане на най-съществените ползи диференцирано за академичните ръководства, преподавателите и студентите и открояване на по-нататъшното развитие и усъвършенстване на академичната дейност в мрежова интернет среда.

Ключови думи: глобални предизвикателства и кризи, пандемия, стратегически приоритети, „зелен пакт“, цифрова трансформация, иновации, кръгова икономика, кохезия, кохерентност, План за възстановяване и устойчивост, виртуализация на обучението и научните изследвания

THE EUROPEAN INSTITUTIONAL RESPONSE TO GLOBAL CHALLENGES

Prof. Pavel Pavlov PhD, Assoc. prof. Svetla Mihaleva PhD, Lilyana Pavlova PhD

Abstract: The article is devoted to a theoretical and applied analysis of the regulatory framework for strategic decision-making by EU governing bodies to overcome global challenges and emerging and emerging global crises such as COVID-19, climate change, financial and economic dissonance, social inequality, emigration flows, etc. It has been shown that these complex solutions (concepts, platforms, programs, plans, etc.) are based mainly on the socio-economic components of EU cohesion policy in order to achieve economic and social convergence and reduce inequalities between the different regions of the EU Union. The hierarchy of strategic documents adopted by the European Commission and the European Parliament is analyzed, among which the European Recovery and resilience Fund with its mechanisms and funds for a fair transition, investment plans, etc. are of key importance. Special attention is paid to the nature, content and characteristics of two of the six strategic priorities of the EU - the Green deal and the Digital Transformation, and their contribution to mitigating the economic and social consequences of the pandemic and increasing the resilience of European economies to future global challenges and crises. As a result of a scientific-applied analysis, the "points of reference" of the six strategic priorities of the EU were examined. The specific features of the realization of the two identified strategic priorities at national and academic level in Bulgaria are also studied. Special attention is paid to the National Plan for recovery and resilience of the country developed at the governmental level. It is shown that the theoretical and applied basis of this plan is based on the need to achieve not only national but also territorial cohesion, as well as a high level of interconnectedness and coherence between the

different regions of the country to ensure of territorial investments to overcome poverty and socio-economic inequality in them. At the academic level, the implementation of the two strategic priorities is illustrated in two directions: first, the implementation of an existing European project in the field of circular economy in the Black Sea basin and an international master's program in this field; secondly, basing the learning process and research on Google's state-of-the-art educational and research applications; the analysis and synthesis of the methodology and practice of mass online training (including conducting semester and state exams) to derive the most significant benefits differentiated for academic leaders, teachers and students and highlighting the further development and improvement of academic activity in networking internet environment.

Key words: global challenges and crises, pandemic, strategic priorities, green pact, digital transformation, innovation, circular economy, virtualization of learning and research, cohesion, coherence, Recovery and resilience Plan

В условията на глобални предизвикателства в съвременния свят Европейският съюз чрез своите институции предприема радикални мерки за преодоляване на последствията и влиянията от възникналите и възникващите световни и локални кризи и предизвикателства.

Както е известно, пандемията COVID-19 представлява поредната световна криза в цялата съвкупност от глобални взаимосвързани кризи в променящия се свят – екологична, финансова, демографска, социална, икономическа, политическа и т.н. Очевидно става дума за комплекс от предизвикателства, нарастващи както по обем, сложност и мащабност, така и по степен на въздействие върху цялата планета, върху наднационалното, националното, регионалното държавно управление и местното

самоуправление на всички държави, публични, бизнес и неправителствени организации, общности, както и на отделния човек.

Развитието и достиженията на съвременната управленска наука убедително доказват, че сложните и мащабни проблеми с висока степен на неопределеност и силно изявен комплексен характер изискват не само адаптивни, но и мащабни програмно-целеви решения.

В частност, Европейският съюз като един от глобалните световни играчи, който също не е пощаден от разнообразни сериозни вътрешни и външни кризи е призван да търси не само адаптивни, но и адекватни комплексни решения за перспективно решаване на възникващите проблеми. Това се отнася с пълна сила и за пандемията от COVID-19, която оказва комбинирано, сложно и често непредсказуемо въздействие върху всички аспекти на политиката и социално-икономическия живот на страните членки на ЕС и Съюза като цяло – върху финансовите пазари, пазара на труда, жизненото равнище, търговията, свободното движение на стоки, услуги, капитали и хора и т.н.

Ето защо в началото на новия планов период 2021-2027 г. европейските институции се налага да предприемат палитра от научнообосновани решения – платформи, концепии, програми, планове, механизми и други иновативни инструменти, основани на йерархия от стратегически цели, приоритети и ориентири, с опора, както на най-съвременните научно-приложни достижения, така и на колективния ум на гражданите и гражданските структури.

Фундамент на необходимите (предимно социално-икономически) мерки е Политиката на сближаване на ЕС¹ - т.нар. Кохезионна политика,

¹ https://ec.europa.eu/regional_policy/bg/faq/#1 - – Какво представлява Политиката на сближаване в ЕС?

която е заложена в договора за функциониране на ЕС и има за цел да ускори икономическото и социалното сближаване между страните-членки като ограничи неравенствата по отношение на развитието на различните европейски региони. За периода 2021-2027 г. ЕС откроява пет основни цели²:

- По-интелигентна Европа — чрез иновации, цифровизация, икономическа промяна и подкрепа за малките и средните предприятия;
- По-зелена и безвъглеродна Европа — чрез прилагане на парижкото споразумение и инвестиране в енергийния преход, възобновяемите енергийни източници и борбата с изменението на климата;
- По-добре свързана Европа — със стратегически транспортни и цифрови мрежи;
- По-социална Европа — изпълнение на европейския стълб на социалните права и подкрепа за качествената заетост, образованието, уменията, социалното приобщаване и равния достъп до здравеопазване;
- Европа по-близо до гражданите — подкрепа за местните стратегии за развитие и устойчивото градско развитие в ЕС.

Кохезионната политика се реализира в държавите членки, посредством Структурните и Кохезионния фондове на ЕС³ и техните (оперативни) програми.

Всяка държава членка определя своите цели и приоритети за финансиране чрез Кохезионната политика на ЕС, посредством Споразумение за партньорство⁴ между Европейската комисия и правителството на

² <http://europe.bg/bg/articles/analysis/2018/06/22/nova-politika-na-sblizhavane> - - Пет основни цели ще стимулират инвестициите на ЕС в периода 2021—2027 г.

³ https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/funding-opportunities/funding-programmes/overview-funding-programmes/european-structural-and-investment-funds_bg - Структурни и Кохезионен фондове

⁴ <https://www.eufunds.bg/bg/node/8256> - - Споразумение за партньорство между ЕС и България, 2021-2027 г.

съответната държава членка. Този документ очертава основните инвестиционни сфери и дейности за съответния планов период, насочени към постигане на устойчив, приобщаващ, справедлив и интелигентен растеж и повишаване качеството на живот.

Споразумението се разработва при спазване на принципите на партньорство и прозрачност, осигуряващи участие на социално-икономическите партньори, местните власти, неправителствените организации, академичните общности и гражданите.

На сегашния етап, за преодоляване на кризата, породена от пандемията Covid-19 ЕК предложи *План за възстановяване на Европа*⁵, който се основава на два инструмента:

✓ Нов временен инструмент за възстановяване „Следващо поколение ЕС“ („Next Generation EU“) 2021-2024⁶;

✓ Усилена многогодишна финансова рамка на ЕС 2021-2027 г⁷.

„Следващо поколение ЕС“ е временен инструмент (2021-2024), който има за цел да подпомогне преодоляването на непосредствените икономически и социални щети, причинени от пандемията от коронавирус, който ще се финансира чрез заеман ресурс от финансовите пазари.

Основен елемент на този инструмент е *Механизъмът за възстановяване и устойчивост*⁸ в подкрепа на реформите и инвестициите на държавите от ЕС с бюджет над 600 млрд. евро за заеми и безвъзмездни средства (от тях малко над 300 млрд евро се предоставят без необходимост от съфинансиране с

⁵ https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_bg - - План за възстановяване на Европа, 2021

⁶ https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_bg#nextgenerationeu - „Следващо поколение ЕС“ («Next Generation EU») 2021-2024

⁷ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/bg/sheet/29/multiannual-financial-framework> - - Многогодишна финансова рамка, 2021-2027 г.

⁸ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/qanda_20_949 - Механизъм за възстановяване и устойчивост

национален ресурс). От останалите над 350 млрд евро, максималният размер на заемите за всяка държава членка не може да надвишава 6,8 % от нейния БНД (брутен национален доход). Целта е да се смекчат икономическите и социалните последици от пандемията от коронавируса и да се повишат устойчивостта, издръжливостта и подготвеността на европейските икономики и общества за неочакваните предизвикателствата на пандемията.

На основата на Плана за възстановяване на Европа държавите членки (вкл. и България) изготвят *Национални планове за възстановяване и устойчивост*⁹ като компонент на своите *Национални програми* за инвестиции и реформи¹⁰.

Заедно с това Европейската комисия формулира *шест стратегически приоритета*¹¹ на Съюза за новия планов период:

- ❖ Европейски зелен преход;
- ❖ Икономика в интерес на хората;
- ❖ Европа, подготвена за цифровата ера;
- ❖ Утвърждаване на европейския ни начин на живот;
- ❖ По-силна европа на световната сцена;
- ❖ Нов тласък за европейската демокрация.

Сред тях като ключови са открити два стратегически приоритета:

- ❖ “Европейски „зелен пакт“ – т.нар. „зелена сделка“ (green deal)¹², т.е. зелен преход, зелена трансформация;

⁹ <https://www.nextgeneration.bg/14> - План за възстановяване и устойчивост на Република България, 2021

¹⁰ <https://www.minfin.bg/bg/1394> - - Национална програма за развитие България 2030

¹¹ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024_bg - Шест приоритета на ЕК за 2019-2024

¹² https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_bg - Европейски зелен пакт

❖ „Европа в цифровата ера“ – т.нар. цифрова трансформация¹³.

Зеленият пакт е форматиран като своеобразна *пътна карта*, очертаваща съвкупност от политики, предложени от Европейската комисия, които трябва да превърнат Европа в климатично неутрална до 2050 г., като бъде намалено производството на парникови газове поне с 50 %, сравнено с 1990 г.

Целта е чрез осъществяването на този стратегически приоритет Европа да стане неутрална по отношение на климата до 2050 г., като ЕК ще предложи европейски законодателни актове (вкл. и по отношение на кръговата икономика¹⁴) в областта на климата, чрез които този политически ангажимент да се превърне в правно задължение.

За постигането на тази цел ще бъдат предприети действия в основните сектори на европейската икономика, в т.ч.:

- Декарбонизация (обезвъглеродяване) на енергийния сектор;
- Подобряване на енергийната ефективност на сградите;
- Повишаване на ефективното използване на ресурсите чрез преминаване към чиста, кръгова икономика;
- Покрепа на иновациите в промишлеността и по-конкретно мащабно инвестиране в екологосъобразни технологии;
- Възстановяване на биологичното разнообразие и намаляване на замърсяването;
- Финансова, технологична и организационна помощ за осъществяване на справедлив и приобщаващ преход към екологосъобразна икономика;

¹³ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age_bg - Европа, подготвена за цифровата ера

¹⁴ <https://www.europarl.europa.eu/news/bg/headlines/economy/20151201STO05603/krghovata-ikonomika-kakvo-predstavliava-tia-i-zashcho-e-vazhna> - Кръгова икономика - какво представлява и защо е важна?

- От „farm to fork“ (от фермата до виллицата): проектиране на справедлива, здравословна и екологична хранителна система и др.

Особено важен акцент е осигуряването на устойчиво европейско финансиране (в т.ч. и чрез мобилизиране на частно финансиране и въвеждане на екологично данъчно облагане) в подкрепа на кръговата (безотпадната) икономика. Разработени са нов план за действие и европлатформа за по-чиста и по-конкурентоспособна Европа¹⁵ на база иновативните инструменти на кръговата икономика. В ход е и евроинициатива за предизвикателствата пред интелигентните градове.

Предвижда се Европейският зелен пакт да бъде финансово осигурен от:

- *Механизъм за справедлив преход*¹⁶, основан на *три* целево ориентирани финансови източника, които да смегчат социално-икономическите последици за по-бедните страни членки на ЕС при прехода към неутрална по отношение на климата икономика:

- ✓ *Фонд за справедлив преход*¹⁷ (7,5 млрд евро безвъзмездни средства);

- ✓ *Гаранционна схема в рамките на InvestEU*¹⁸ (45 млрд евро от привлечени частни инвестиции) и

- ✓ *Заемен ресурс по линия на Европейската инвестиционна банка*¹⁹ – Климатичната банка на ЕС (25-30 млрд евро заеми за публичния сектор).

¹⁵ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9903b325-6388-11ea-b735-01aa75ed71a1.0012.02/DOC_1&format=PDF - Нов план за действие относно кръговата икономика. За по-чиста и по-конкурентоспособна Европа

¹⁶ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/finance-and-green-deal/just-transition-mechanism_bg - Механизъм за справедлив преход

¹⁷ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/bg/sheet/214/just-transition-fund-jtf> - Фонд за справедлив преход

¹⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:32021R0523&from=EN> - Гаранционна схема в рамките на InvestEU

¹⁹ <https://www.investor.bg/ikonomika-i-politika/332/a/liliana-pavlova-merkite-za-klimata-i-regionalnoto-sblijavane-vyrvyat-ryka-za-ryka-330252/> - Павлова, Лиляна (вицепрезидент на ЕИБ). Мерките за климата и регионалното сближаване вървят ръка за ръка. ЕИБ - Климатичната банка на ЕС

- *План за инвестиции на Европейския зелен пакт*²⁰ – около 1 трилион евро.

Приоритетът „Цифрова трансформация“ се основава на три главни стълба:

- *Първи стълб: Технология в услуга на хората.* Чрез първия стълб ще се осигури:

- придобиване на цифрови умения на гражданите;
- защита от кибер заплахи (кражба на самоличност, кибер изнудване, хакерски атаки и др.);

- осигуряване на свръхскоростен интернет за училищата, университетите, болниците и домакинствата;

- осигуряване на съвременна интернет среда за вземане на иновативни решения в медицината, транспорта, околната среда и др. на базата на ново поколение суперкомпютри и др.

- *Втори стълб: Справедлива и конкурентоспособна цифрова икономика.* Чрез втория стълб ще се осигури:

- приемане на съвременна нормативна рамка (от типа на закон за цифровите услуги и др.);

- структуриране на архитектурата на цифровата икономика, за засилване на отговорността на модерните онлайн платформи и прецизиране правилата за онлайн услугите;

- осигуряване устойчив достъп до висококачествени данни и гарантиране защитата на личните и чувствителните данни и др.

²⁰ https://ec.europa.eu/regional_policy/bg/newsroom/news/2020/01/14-01-2020-financing-the-green-transition-the-european-green-deal-investment-plan-and-just-transition-mechanism - Финансиране на зеления преход: Планът за инвестиции и Механизъмът за справедлив преход на Европейския зелен пакт

• *Трети стълб*: Открито, демократично и устойчиво общество. Чрез третия стълб ще се осигури:

– използването на нови технологии за Европа – неутрална по отношение на климата до 2050 г.;

– намаляване въглеродните емисии в цифровия сектор;

– предоставяне по-добри възможности на гражданите да контролират и защитават своите данни;

– противодействие на онлайн дезинформацията и насърчаване на разнообразието и надеждно медийно съдържание и др.

В резултат на научно-приложен анализ са открити следните стратегически отправни точки на приоритета „Цифрова трансформация“:

➤ Изкуствен интелект;

➤ Цифрови умения;

➤ Цифрова свързаност;

➤ Киберсигурност;

➤ Европейска стратегия за данните;

➤ Високопроизводителни изчислителни технологии (hpc);

➤ Законодателен акт за цифровите пазари;

➤ Законодателен акт за цифровите услуги и др.

Постигането на съществени резултати по всяко от посочените направления ще подпомогне укрепването на „цифровия суверенитет“ на Европа и може да послужи за основа за актуализирането на системата от съществуващи и нови международни стандарти в сферата на цифровизацията.

Що се отнася до социалния контекст при осъществяването на тези два стратегически приоритета особено внимание заслужава акцентът за трудовата и социалната реализация на младите хора в Европа в усилията за осигуряване на устойчива заетост, приобщаващ растеж и иновативни инвестиции в

страните членки. Специално внимание следва да бъде отделено на подкрепа на младежката заетост като мост към работните места за следващото поколение, защото младите хора са изправени пред трудности при навлизането си на трудовия пазар. За тях е особено важно да се развият в социално справедлива и приобщаваща среда, за да могат да разгърнат пълния си потенциал, за да дадат новия облик на бъдещето на Европа и да преуспяват в контекста на зеления и цифровия преход.

На национално ниво (България) по отношение на разглежданите приоритети Зелена и Цифрова трансформация в процеса на подготовка на Споразумение за партньорство²¹ между България и ЕС беше взета под внимание приетата „Национална програма за развитие: България 2030“²², в която са очертани пет области на развитие:

- Иновативна и интелигентна България;
- Зелена и устойчива България;
- Свързана и интегрирана България;
- Отзивчива и справедлива България;
- Духовна и жизнена България.

Като следваща стъпка на правителствено ниво от научно-експертни екипи бе разработен *План за възстановяване и устойчивост на България* (в съответствие с План за възстановяване на Европа – виж по-горе).

Теоретико-приложната основа на този план се основава на необходимостта от постигане не само на национална, но и на териториална кохезия (териториално сближаване) и високо ниво на кохерентност (свързаност, съгласуваност), защото социално-икономическият анализ показва, че в контекста на България това е особено важно, тъй като 5 от 6-те

²¹ <https://www.eufunds.bg/bg/node/8256> - - Споразумение за партньорство, версия юни 2021.

²² <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1330> - - Национална програма за развитие България 2030

български региона са сред най-бедните в Европейския съюз (с най-нисък БВП). Това се дължи не само на ниско равнище на териториалната икономика и транспортната инфраструктура в тези райони, но и като следствие от това – обезлюдяване на малките населени места. Сред причините за нарастващото териториално неравенство е и липсата на възможности за професионална реализация, добро образование (особено на младите хора) и достъп до медицински грижи в малките населени места.

Икономическата теория и практика доказват, че в частност за България инвестициите в териториално сближаване, освен очевидната връзка със социалната устойчивост, имат позитивен ефект и в социално-икономически аспект. Подобряването на свързаността, освен пряк ефект по отношение на устойчивостта на шокове (на икономиката и обществото), има значим ефект и по отношение на националната и териториалната кохезия.

Разработеният План за възстановяване и устойчивост на България под надслова „Пари срещу реформи“ е структуриран в четири раздела: „Зелена България“ (37 %), „Свързана България“ (22 %), „Справедлива България“ (21 %) и „Иновативна България“ (20 %). Както става ясно 59 % от финансовите средства, предвидени за реализация на Националния план за възстановяване и устойчивост са пряко свързани с разглежданите два европейски стратегически приоритета.

Приносът на Плана за осъществяване на зеления пакт е структуриран в три основни направления:

- Създаване на условия за ускорено внедряване на възобновяеми енергийни източници и водород;
- Засилени действия за повишаване на енергийната ефективност на икономиката;
- Устойчива мобилност.

Приносът на Плана за осъществяване на цифровата трансформация е структуриран в четири основни направления:

- Разгръщане на широколентова инфраструктура;
- Повишаване на цифровите умения на населението;
- Ускоряване внедряването на цифрови технологии в предприятията;
- Разгръщане на електронното управление и електронни услуги.

В раздела „Зелена България“ са обособени три направления:

- ✓ Нисковъглеродна икономика,
- ✓ Биоразнообразие,
- ✓ Устойчиво селско стопанство.

По всяко от тези направления са разработени национални проекти, сред които особен интерес представляват:

- Повишаване на енергийната ефективност в сградния фонд;
- Създаване на фонд за декарбонизация;
- Дигитална трансформация на електроенергийните системни оператори;
- Интегриране на екосистемния подход и прилагане на решения, базирани на природата в опазването на защитените зони;
- Подобряване на състоянието и модернизация на хидромелиоративната инфраструктура в страната.

В раздела „Свързана България“ са обособени три направления:

- ✓ Цифрова свързаност,
- ✓ Транспортна свързаност,
- ✓ Местно развитие.

Сред разработените проекти в този раздел заслужават внимание проектите за:

- Широкомащабно разгръщане на цифрова инфраструктура;

– Дигитализиране на информационни масиви в публичната администрация, съдържащи регистрови данни и нарастване на дела на цифровите административни услуги;

– Национална система за електронна идентификация;

– Цифровизация в железопътния транспорт чрез модернизация на системите за безопасност и енергийната ефективност по жп направления от основната и широкообхватната TEN-T мрежа;

– Изграждане на система за телеуправление и телесигнализация в транспорта;

– Изграждане на интермодален терминал – гр. Горна Оряховица;

– Развитие и оптимизация на националната система за ранно предупреждение и оповестяване.

В раздела „Справедлива България“ са обособени три направления:

✓ Социално включване;

✓ Здравеопазване;

✓ Бизнес среда.

Сред разработените в този раздел могат да се открият следните проекти:

– Подкрепа на социалната икономика;

– Национална програма за обучение на възрастни;

– Развитие на програмата за деинституционализация на грижата за възрастните хора и хората с увреждания;

– Лична мобилност и достъпност за хората с трайни увреждания;

– Достъп до европейски културен обмен и съдържание;

– Дигитализация на музейни и библиотечни фондове;

– Подкрепа на цифровата трансформация на българския бизнес;

– Модернизация на материалната база на държавни и общински лечебни заведения;

– Развитие на националната система за спешни повиквания с единен европейски номер 112;

– Модернизация и развитие на психиатричната помощ.

В раздела „Иновативна България“ са включени три направления:

✓ Образование и умения;

✓ Научни изследвания и иновации;

✓ Интелигентна индустрия.

Сред разработените проекти в този раздел могат да се открият:

– Програма за ускоряване на икономическото възстановяване и трансформация;

– Модернизиране на образователните институции, в т.ч. ускорена цифровизация на училищното и университетското образование, ученето през целия живот;

– Изграждане на образователна STEM среда;

– Развитие на индустриални паркове и подобряване на инфраструктурната им свързаност.

Планът за възстановяване и устойчивост представя вижданията на правителството и обществото за начина, по който трябва да бъдат разрешени структурните проблеми в социално-икономическата сфера чрез вътрешно съгласувана и последователна комбинация от реформи и инвестиции във всеки от четирите раздела на Плана.

На академично ниво (на примера на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“) ръководството на Университета, академичната общност и академичната администрация отделят сериозно внимание на практическото осъществяване на двата разглеждани приоритета и се стремят чрез научни изследвания и научно-приложни разработки, както и в учебния

процес да бъдат съзвучни с изискванията и постиженията на европейското образователно и изследователско пространство.

Така например по приоритета „Европейска зелена трансформация“ могат да се открият две от най-съществените университетски активности:

Университетът е водеща организация на действащ европейски проект „Познаване на кръговата икономика в черноморския басейн BSB-Circlecon - BSB 1021“ по съвместната оперативна програма за трансгранично сътрудничество по европейски инструмент за съседство „Черноморски басейн 2014-2020“²³.

Проектът се реализира от ВСУ заедно с пет чуждестранни партньора – научни организации и университети, за срок до 2023 г. с бюджет от 700 хил. евро.

Общата цел на проекта е да насърчи териториалното сътрудничество при:

– Постигане на забележими резултати в опазването на околната среда (в т.ч намаляване на отпадъците в почвите, реките и моретата; по-малко емисии на парникови газове и др.) и постигане на устойчив растеж в района на Черноморския басейн;

– Привличане на повече участници от различните държави за поэтапен преход към кръгова икономика и управление на отпадъците като ценен ресурс;

– Разработване и популяризиране на модела за кръгова икономика сред бизнес организациите и местните власти;

– Осъществяване на регионални специфични проучвания в сферата на кръговата икономика като методологията и спецификациите се разработват

²³ <https://www.vfu.bg/за-всу/проекти/31познаване-на-кръговата-икономика-в-черноморския-басейн-bsb-circlecon-bsb-1021.html> - Проект „Познаване на кръговата икономика в Черноморския басейн BSB-CIRCLECON - BSB 1021“

от ВСУ и ще бъдат общи за всички партньори, за да се осигури съвместимост на резултатите и съпоставимост на данните;

– Организиране на специализирано многоезично онлайн обучение (това е едно от първите онлайн обучения по кръгова икономика на европейско ниво) по образователна платформа, разработена също от ВСУ. Успешно придобилите магистърска степен получават и EUROPASS сертификат, съгласно европейския стандарт ECVET;

– Изграждане на мостове между европейските институции и бенефициентите от ЕС и заинтересованите страни по проекта.

В рамките на проекта е предвидено и разработване на мобилно приложение за смартфони на база на европейската платформа на заинтересованите страни в кръговата икономика. Този инструментариум ще осигури виртуално отворено пространство за диалог, разпространение на информация и добри практики в тази сфера.

Предвижда се и механизъм за акредитация по ISO 14000 (със съответния сертификат) за прилагане на оперативно ISO ръководство в ежедневния бизнес с акцент върху процеса на вземане на решения в областта на кръговата икономика в съответствие с утвърдения от Европейската комисия *План за действие за кръгова икономика* за периода 2021-2027 г.

В Университета от няколко години успешно функционира и самостоятелна *магистърска програма по кръгова икономика*²⁴ с международно участие (в първия випуск участват като лектори професори и бизнесмени от Силиконовата долина, САЩ, от администрацията на ЕК и др.). Обучението е базирано на платформата за *кръгова икономика* (в контекста на „Индустрия 4.0“), разбрана като модел на функциониране на стопанството,

²⁴ <http://circulareconomy.vfu.bg/> - Магистърска програма „Кръгова икономика“, ВСУ „Черноризец Храбър“

който дава възможност да се използват рационално ограничените природни ресурси чрез възстановяването и повторното използване на материалите и произведените отпадъци.

В тази магистърска програма се предлага специализирано обучение по актуални проблеми на ефективното използване на ресурсите чрез прилагане на безотпадни, ниско енергоемки и зелени технологии, опазване на околната среда и управлението на отпадъците в съответствие с международните, европейските и националните стандарти, критерии и изисквания в тази област.

Преобладаващи са интерактивните форми на обучение – майсторски класове с участие на водещи чуждестранни и български учени и експерти от практиката, дискусии, работа в екип, делови и ролеви игри, решаване на казуси и др. Обучението се провежда в задочна форма, на български език, руски език или английски език. Сред успешно завършилите магистърска програма „Кръгова икономика“ се открояват ръководители и водещи експерти от органи на държавното управление и местното самоуправление, както и ръководители от централната и териториалната администрация.

По отношение на другия приоритет „*Цифрова трансформация*“ могат да се открият следните университетски активности:

Университетът чрез своя Технологичен институт²⁵ членува и активно участва в дейността на Българска изследователска и образователна мрежа (БИОМ), която съдейства за създаването и функционирането на научно-изследователските мрежи в България и подпомага интегрирането на българските образователни, научни и културни ресурси в световното информационно пространство. БИОМ е

²⁵ <https://www.vfu.bg/за-всу/технологичен-институт.html> - Технологичен институт, ВСУ „Черноризец Храбър“

част от мрежата GÉANT²⁶, която представлява високоскоростна пан-европейска комуникационна инфраструктура, обслужваща научно-изследователската и образователна общност в Европа.

✓ Учебният процес е базиран на най-съвременните приложения на GOOGLE в образователната и научноизследователската сфера:

– GOOGLE Workspace (бивш G-Suite) for education fundamentals – безплатна облачна платформа за университетите в България. Платформата позволява създаване на персонални сигурни електронни профили за всеки преподавател, студент и служител (name@schoolomain.bg), както и постоянна комуникация между преподаватели, студенти и служители;

– Виртуализирани са класните стаи (Google Class Room) не само за онлайн обучение, но и благодарение на Google Meet за изпити, консултации, научни форуми и съвещания (заседания на Академичното ръководство, Факултетни и катедрени заседания, мероприятия на проектни екипи и др.), научни журита, защита на курсови и дипломни работи, дисертации и др. Например чрез платформата се проведеха едни от първите у нас държавни изпити;

– Възможност за публикуване в интернет на интерактивни мултимедийни учебни пособия, книги, тестове, презентации, схеми, таблици и др.;

– Има възможност вместо интерактивна дъска да се използва виртуална дъска – приложението Jamboard за представяне на идеи и други възможности за комуникация в различни формати с различни участници.

✓ Все по-цялостното вплитане на компютърните и образователните технологии (т.нар. обучение в интернет среда) дава основание да се открият следните по-съществени ползи:

²⁶ <https://www.bcci.bg/bulgarian/infobusb/year2008/number11/item7.htm> - - Мрежата GEANT - място за провеждане на научни изследвания

- *За университета:*

- Пълноправно и равностойно участие в интернет базирани международни и национални образователни и научни мрежи;

- Много по-голяма надеждност и сигурност на съхраняваната и обменяната информация в съответствие с изискванията на GDPR (Европейски регламент и правила за защита на личните данни);

- Осигуряване на по-бързи и по-коректни административни процеси, вкл. наличие на виртуална следа от всяко събитие, документ, съхраняване на важната информация, което осигурява прозрачност и проследимост на действията на студентите, преподавателите и администрацията;

- *За преподавателите:*

- Ясна и облекчена комуникация, както между преподавателите, така и между преподаватели и студенти, и студенти и администрация;

- Прозрачност и проследимост на действията на студентите и преподавателите;

- Нови интерактивни дейности във виртуална класна стая (задачи, домашна работа, обратна връзка към студентите);

- Автоматичен седмичен доклад за работата и задачите на студентите;

- Имидж и видимост (без да се нарушава личното пространство);

- Видимост на авторството на онлайн ресурсите.

- *За студентите:*

- „Дружелюбна“ и лесна за работа електронно базирана образователна среда;

- Студентското портфолио се създава в диалогов режим с активното участие на студента;

– Достъп от всяко електронно устройство, чрез всяка платформа, по всяко време, от всяко място, в което има достъп до интернет, от всеки студент на база на индивидуалния му идентификационния акаунт.

В заключение следва да се посочи, че актуалните ни изследвания и опит убедително показват, че бариерно условие за ефективното и ефикасно въвеждане на зелените и цифровите технологии в дейността на бизнес организациите, университетите, публичните организации и гражданските структури е органичното им вплитане в същностните, съдържателните „производствени“ процеси в съответната сфера.

Литература:

1. Павлов, П., С. Михалева, В. Николова. Структурни и инвестиционни фондове, инструменти и механизми на ЕС и приложението им в България 2021 – 2027, УИ на ВСУ „Ч. Храбър“, 2021. ISBN 978-954-715-713-2

2. Павлов, П., С. Михалева, Л. Павлова. Стратегическо управление в публичния сектор. УИ на ВСУ „Ч. Храбър“, 2008. ISBN 978-954-715-407-0

3. <https://www.eib.org/en/stories/cohesion-climate-change.htm> - Pavlova, Lilyana (Vice President of the European Investment Bank). Modernising cohesion policy to help fight climate change in poorer EU countries, 13.10.2021.

4. https://ec.europa.eu/regional_policy/bg/faq/#1 – Какво представлява Политиката на сближаване в ЕС?

5. <http://europe.bg/bg/articles/analysis/2018/06/22/nova-politika-na-sblizhavane> - Пет основни цели ще стимулират инвестициите на ЕС в периода 2021—2027 г.

6. https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/funding-opportunities/funding-programmes/overview-funding-programmes/european-structural-and-investment-funds_bg - Структурни и Кохезионен фондове
7. <https://www.eufunds.bg/bg/node/8256> - Споразумение за партньорство между ЕС и България, 2021-2027 г.
8. https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_bg - План за възстановяване на Европа, 2021
9. https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_bg#nextgenerationeu - «Next Generation EU»
10. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/bg/sheet/29/multiannual-financial-framework> - Многогодишна финансова рамка, 2021-2027 г.
11. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/qanda_20_949 - Механизъм за възстановяване и устойчивост
12. <https://www.nextgeneration.bg/14> - План за възстановяване и устойчивост на Република България, 2021.
13. <https://www.minfin.bg/bg/1394> - Национална програма за развитие България 2030
14. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024_bg - шест приоритета на ЕК за 2019-2024
15. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_bg - Европейски зелен пакт
16. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age_bg - Европа, подготвена за цифровата ера
17. <https://www.europarl.europa.eu/news/bg/headlines/economy/20151201-STO05603/krghovata-ikonomika-kakvo-predstavliava-tia-i-zashcho-e-vazhna> - Кръгова икономика - какво представлява и защо е важна?

18. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9903b325-6388-11ea-b735-01aa75ed71a1.0012.02/DOC_1&format=PDF - Нов план за действие относно кръговата икономика. За по-чиста и по-конкурентоспособна Европа
19. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/finance-and-green-deal/just-transition-mechanism_bg - Механизъм за справедлив преход
20. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/bg/sheet/214/just-transition-fund-jtf>- Фонд за справедлив преход
21. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:32021R0523&from=EN> – Гаранционна схема в рамките на InvestEU
22. <https://www.investor.bg/ikonomika-i-politika/332/a/liliana-pavlova-merkite-za-klimata-i-regionalnoto-sblijavane-vyrviat-ryka-za-ryka-330252/> - Павлова, Лиляна (вицепрезидент на ЕИБ). Мерките за климата и регионалното сближаване вървят ръка за ръка. ЕИБ - Климатичната банка на ЕС.
23. https://ec.europa.eu/regional_policy/bg/newsroom/news/2020/01/14-01-2020-financing-the-green-transition-the-european-green-deal-investment-plan-and-just-transition-mechanism - Финансиране на зеления преход: Планът за инвестиции и Механизмът за справедлив преход на Европейския зелен пакт
24. <https://www.eufunds.bg/bg/node/8256> - Споразумение за партньорство, версия юни 2021.
25. <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1330> – Национална програма за развитие България 2030
26. <https://www.vfu.bg/за-всу/проекти/31познаване-на-кръговата-икономика-в-черноморския-басейн-bsb-circlecon-bsb-1021.html> – Проект „Познаване на кръговата икономика в Черноморския басейн BSB-CIRCLECON - BSB 1021“

27. <http://circulareconomy.vfu.bg/> - Магистърска програма
„Кръгова икономика“, ВСУ „Черноризец Храбър“

28. <https://www.vfu.bg/за-всу/технологичен-институт.html> -
Технологичен институт, ВСУ „Черноризец Храбър“

29. <https://www.bcci.bg/bulgarian/infobusb/year2008/number11/item7.htm>
- Мрежата GEANT - място за провеждане на научни изследвания